

Πολιτικές ακαδημαϊκών ψηφιακών συλλογών

Policies for academic digital collections

Αλέξανδρος Κουλούρης, Σαράντος Καπιδάκης
Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Αρχειονομίας – Βιβλιοθηκονομίας,
Εργαστήριο Ψηφιακών Βιβλιοθηκών και Ηλεκτρονικής Δημοσίευσης
emails: akoul@ionio.gr, sarantos@ionio.gr

Alexandros Koulouris, Sarantos Kapidakis
Ionian University, Department of Archive and Library Sciences, Laboratory on Digital
Libraries and Electronic Publishing, emails: akoul@ionio.gr, sarantos@ionio.gr

Περίληψη

Εξετάζουμε και αναλύουμε τις πολιτικές πρόσβασης και αναπαραγωγής των ψηφιακών συλλογών δέκα πρωτοπόρων ακαδημαϊκών ψηφιακών βιβλιοθηκών, σύμφωνα με παράγοντες, όπως, ο τρόπος δημιουργίας του υλικού (ψηφιοποιημένο, ψηφιακό), η μέθοδος πρόσκτησης, η πνευματική ιδιοκτησία κτλ. Ενδιαφερόμαστε για βιβλιοθήκες που έχουν συλλογές με ποικίλους τύπους ψηφιακού υλικού (εικόνα, ήχος κτλ.), διάφορους πνευματικούς δημιουργούς και ιδιοκτήτες (βιβλιοθήκη, ιδιώτες, οργανισμούς όπως εκδότες κτλ.), διαφορετικές πολιτικές πρόσβασης και αναπαραγωγής και ποικίλες μεθόδους πρόσκτησης (άδεια χρήσης, αγορά, ψηφιοποίηση του υλικού της βιβλιοθήκης ή άλλων πνευματικών δημιουργών κτλ.). Οι βιβλιοθήκες που εξετάζουμε και που ανταποκρίνονται στα παραπάνω κριτήρια, είναι οι κεντρικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες μεγάλων πανεπιστημίων που αποτελούν το συντονιστικό όργανο των επιμέρους βιβλιοθηκών των τμημάτων των πανεπιστημίων.

Αναλύουμε τη σχέση παραγόντων και πολιτικών, καταδεικνύοντας πως η μέθοδος πρόσκτησης και η πνευματική ιδιοκτησία επηρεάζουν τις πολιτικές πρόσβασης και αναπαραγωγής των ψηφιακών συλλογών. Εξάγουμε μερικές ποσοτικές παρατηρήσεις και καταλήγουμε σε γενικούς κανόνες για το ποιοι παράγοντες οδηγούν σε συγκεκριμένες πολιτικές. Για παράδειγμα, όταν η βιβλιοθήκη έχει τα πνευματικά δικαιώματα του υλικού, η αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση είναι ελεύθερη με τον όρο να υπάρχει αναφορά στην πηγή ή παρέχεται ελεύθερα με βάση τον κανόνα της «θεμιτής χρήσης», και η εμπορική αναπαραγωγή απαιτεί γραπτή άδεια από τη βιβλιοθήκη και κάποια πληρωμή στη βιβλιοθήκη.

Εξάγουμε την κοινή πρακτική στις πολιτικές πρόσβασης και αναπαραγωγής. Για παράδειγμα, η πρόσβαση για τους χρήστες της βιβλιοθήκης ή του πανεπιστημίου είναι πάντα ελεύθερη μέσα από τη βιβλιοθήκη ή το πανεπιστήμιο, ανεξάρτητα από την πνευματική ιδιοκτησία και τον τύπο δημιουργίας του υλικού. Επίσης, όταν υπάρχουν αβεβαιότητες για τα πνευματικά δικαιώματα – δεν γνωρίζουμε που ανήκουν – κοινή λύση είναι η αναπαραγωγή (ιδιωτική και εμπορική) να κρίνεται ανά περίπτωση. Δηλαδή, δεν υπάρχει κανόνας και κάθε περίπτωση εξετάζεται χωριστά και μπορεί να έχει διαφορετική αντιμετώπιση. Τέλος, κάνουμε μια αντιστοίχιση και σύγκριση μεταξύ των συμβατικών και ψηφιακών πολιτικών πρόσβασης και αναπαραγωγής, καταδεικνύοντας κυρίως τις διαφορές τους.

Λέξεις κλειδιά: Πολιτικές, πρόσκτηση, πρόσβαση, πνευματικά δικαιώματα, αναπαραγωγή, ψηφιακές βιβλιοθήκες, ψηφιακές συλλογές, ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, διαχείριση δικαιωμάτων πρόσβασης, διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας

Abstract

We examine and classify the access and reproduction policies of the digital collections of ten leading academic digital libraries according to factors such as the creation type of the material (digitized, born-digital), the acquisition method, the copyright ownership etc. We are interested in libraries, which have collections with various creation types or types of material (video, audio etc.), various copyright owners (libraries, individuals, organizations such as publishers etc.), diversified access and reproduction policies and various acquisition methods (license, purchase, digitization of library or third-party material etc.). The examined libraries, corresponding to the above criteria, are central academic libraries of big universities that act as the coordinating bodies for all the department libraries of the universities.

We analyze the relationship of the factors and the policies, showing how the acquisition method and the copyright ownership affect the access and reproduction policies for the digital collections. We derive some quantitative remarks and we conclude with rules about which factors lead to specific policies. For example, when the library has the copyright of the material, the reproduction for private use is provided usually free with a credit to the source or otherwise mostly under fair use provisions and the commercial reproduction needs written permission from and fees given to the library.

We extract the common practice on access and reproduction policies. For example, the on-campus onsite access is always free independently of the copyright ownership and the creation type of the material. In addition, when there are copyright uncertainties a common solution is the reproduction (private and commercial) to be on case-by-case basis. Finally, we map the conventional access and reproduction policies to digital and we compare them, showing mostly their differences.

Keywords: *Policies, acquisition, access, copyright, reproduction, digital libraries, digital collections, academic libraries, access rights management, intellectual property rights management*

Εισαγωγή

Εξετάζουμε τους παράγοντες και τις πολιτικές πρόσβασης και αναπαραγωγής ακαδημαϊκών ψηφιακών συλλογών. Στο πρώτο κεφάλαιο, αναλύουμε τις πολιτικές πρόσβασης και αναπαραγωγής των ακαδημαϊκών ψηφιακών συλλογών. Στο δεύτερο κεφάλαιο, ταξινομούμε τις πολιτικές πρόσβασης και αναπαραγωγής, σύμφωνα με παράγοντες, όπως, ο τύπος δημιουργίας του υλικού (ψηφιοποιημένο, γεννημένο ψηφιακά), η μέθοδος πρόσκτησης, η πνευματική ιδιοκτησία κτλ. Αναλύουμε κάθε πολιτική και εξάγουμε κάποιες ποσοτικές παρατηρήσεις, για τη σχέση παραγόντων και πολιτικών. Στο τρίτο κεφάλαιο, εξάγουμε την κοινή πρακτική και καταλήγουμε σε κάποιους γενικούς κανόνες για τις πολιτικές πρόσβασης και αναπαραγωγής. Στο τέταρτο κεφάλαιο, κάνουμε μια αντιστοίχιση και σύγκριση μεταξύ

των συμβατικών και ψηφιακών πολιτικών πρόσβασης και αναπαραγωγής. Τέλος, τα συμπεράσματα μας περιέχονται στο πέμπτο κεφάλαιο.

1. Πολιτικές των ψηφιακών συλλογών

Σ' αυτό το κεφάλαιο, αναλύουμε εν συντομία τις πολιτικές πρόσβασης και αναπαραγωγής των ακαδημαϊκών ψηφιακών συλλογών για κάθε βιβλιοθήκη χωριστά.

1.1 Πολιτικές της Ψηφιακής Βιβλιοθήκης Aladin (ADL) του Washington Research Library Consortium

Η *Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Aladin (ADL)* περιέχει ψηφιοποιημένο υλικό από τις ειδικές συλλογές επτά πανεπιστημίων του *Washington Research Library Consortium*, οι οποίες, εκτός από τη συλλογή *Felix E. Grant (FEG)*, είναι ελεύθερα προσβάσιμες σε *εσωτερικούς* (φοιτητές, διδάσκοντες, προσωπικό της βιβλιοθήκης και του πανεπιστημίου) και *εξωτερικούς* (χρήστες εκτός πανεπιστημίου) χρήστες μέσω διαδικτύου. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η *ιδιωτική αναπαραγωγή* (ή αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση) είναι ελεύθερη με τον όρο να υπάρχει αναφορά στην πηγή. Η συλλογή FEG, είναι περιορισμένη μόνο για εσωτερικούς εγγεγραμμένους χρήστες για προσωπική ή εκπαιδευτική χρήση. Οποιαδήποτε *άλλη* χρήση (εμπορική αναπαραγωγή, διανομή, αναδιανομή, δημοσίευση, αναδημοσίευση, μεταβίβαση σε οποιοδήποτε ηλεκτρονικό ή άλλο μέσο, αντιγραφή, αποθήκευση σε οποιοδήποτε μέσο, συστηματικό ή καταχρηστικό downloading κτλ.) απαιτεί γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή στον πνευματικό δημιουργό (συνήθως σε άλλους δημιουργούς και σπανιότερα, στο *Πανεπιστήμιο της Περιφέρειας του Columbia*) ([University of the District of Columbia 2003](#)).

1.2 Πολιτικές της Ψηφιακής Βιβλιοθήκης του Κολεγίου του Dartmouth (DCDL)

Η *Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Κολεγίου του Dartmouth (DCDL)*, περιέχει γεννημένο ψηφιακό υλικό στο οποίο έχει τα πνευματικά δικαιώματα ή το οποίο έχει αποκτήσει με άδεια χρήσης, όπου άλλοι έχουν τα πνευματικά δικαιώματα. Λόγω των αδειών χρήσης, οι ψηφιακές πηγές, έχουν μια ποικιλία διαφορετικών πολιτικών πρόσβασης (ελεύθερη, ελεύθερη μόνο για εσωτερικούς χρήστες, ελεύθερη μόνο για εσωτερικούς χρήστες εντός βιβλιοθήκης ή πανεπιστημίου κτλ.). Επίσης, η αναπαραγωγή πέρα από τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης*, απαιτεί γραπτή άδεια από τον κάτοχο της πνευματικής ιδιοκτησίας (την DCDL ή οποιοδήποτε άλλο πνευματικό ιδιοκτήτη) ([Dartmouth College Library 2004](#)).

1.3 Πολιτικές της Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης του Harvard (HUL)

Η *Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη του Harvard (HUL)*, περιέχει ψηφιοποιημένο ή/και γεννημένο ψηφιακό υλικό στο οποίο έχει τα πνευματικά δικαιώματα, ή είναι αποθηκευμένο στη βιβλιοθήκη ή έχει αποκτηθεί με άδεια χρήσης από τη βιβλιοθήκη, και παρέχεται μόνο για εκπαιδευτική ή ιδιωτική χρήση. Οποιαδήποτε *άλλη* χρήση, απαιτεί γραπτή άδεια από τη HUL ([Harvard University Library 1999](#)). Η HUL είναι υπεύθυνη για τη χρήση και αναπαραγωγή του υλικού, ανεξάρτητα από την πνευματική ιδιοκτησία. Οι περισσότερες ψηφιακές πηγές είναι προσβάσιμες μόνο για εσωτερικούς χρήστες. Άλλες, λόγω του τύπου του υλικού ή των αδειών χρήσης, είναι προσβάσιμες μόνο για εσωτερικούς χρήστες εντός βιβλιοθήκης ή πανεπιστημίου. Οι εξωτερικοί χρήστες δεν έχουν συνήθως πρόσβαση στις περισσότερες ψηφιακές πηγές. Ωστόσο, υπάρχουν κάποιες πηγές, όπως, οι *ετήσιες εκθέσεις του Harvard*, που είναι προσβάσιμες απ' όλους.

1.4 Πολιτικές της Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης του Northwestern (NUL)

Η *Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη του Northwestern* (NUL), αποκτά γεννημένο ψηφιακά υλικό μέσω αδειών χρήσης ή αγοράς και ψηφιοποιεί υλικό στο οποίο κατέχει τα πνευματικά δικαιώματα, ή υλικό άλλων πνευματικών ιδιοκτητών που είναι ελεύθερο, χωρίς περιορισμούς από τους πνευματικούς ιδιοκτήτες. Κάθε συλλογή ή τύπος υλικού μπορεί να έχει διαφορετικούς περιορισμούς και όρους πνευματικών δικαιωμάτων ή αναπαραγωγής. Λόγω της αβεβαιότητας αυτής, η αναπαραγωγή, κρίνεται ανά περίπτωση σύμφωνα με την πνευματική ιδιοκτησία. Το γεννημένο ψηφιακά υλικό παρέχεται με διαφορετικές πολιτικές πρόσβασης (ελεύθερη, ελεύθερη για εσωτερικούς χρήστες, ελεύθερη για εσωτερικούς χρήστες εντός βιβλιοθήκης ή πανεπιστημίου, ελεύθερη για εσωτερικούς και μερική για εξωτερικούς κτλ.) ανάλογα με την κατηγορία χρηστών (φοιτητές, προσωπικό και διδακτικό προσωπικό, απόφοιτοι, και συνδεδεμένα μέλη και επισκέπτες), την πνευματική ιδιοκτησία, τις άδειες χρήσης του υλικού ή άλλες συμφωνίες. Οι ψηφιοποιημένες πηγές, εκτός ελάχιστων περιπτώσεων (π.χ. *Video Encyclopedia of the 20th Century*), είναι ελεύθερα προσβάσιμες σε όλους τους χρήστες μέσω διαδικτύου.

1.5 Πολιτικές των Βιβλιοθηκών του Πανεπιστημίου της North Carolina (NCSUL)

Οι *Βιβλιοθήκες του Πανεπιστημίου της North Carolina* (NCSUL), ψηφιοποιούν το υλικό που έχουν τα πνευματικά δικαιώματα και αποκτούν γεννημένο ψηφιακά υλικό άλλων πνευματικών ιδιοκτητών μέσω αδειών χρήσης ή αγοράς. Ωστόσο, τα πνευματικά δικαιώματα του ψηφιακού υλικού είναι μπερδεμένα ή περίπλοκα, και διαφέρουν όπως και η πρόσβαση (ελεύθερη, μόνο για εσωτερικούς χρήστες, μόνο για εσωτερικούς και κάποιους εξωτερικούς χρήστες κτλ.) από συλλογή σε συλλογή. Μόνο οι εσωτερικοί χρήστες μπορούν να αναπαράγουν, για μη εμπορικούς, προσωπικούς ή εκπαιδευτικούς σκοπούς, τις πηγές που έχουν αποκτηθεί μέσω αδειών χρήσης. Οποιαδήποτε άλλη χρήση απαγορεύεται ([NCSU Libraries 2002](#)). Η αναπαραγωγή, πέρα από τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης*, απαιτεί γραπτή άδεια και πληρωμή των δικαιωμάτων χρήσης στον πνευματικό ιδιοκτήτη.

1.6 Πολιτικές της Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης του Cambridge (CUL)

Η *Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη του Cambridge* (CUL), αποκτά γεννημένο ψηφιακά υλικό άλλων πνευματικών ιδιοκτητών μέσω αδειών χρήσης ή/και αγοράς και σπανιότερα μέσω εθελοντικής κατάθεσης, και ψηφιοποιεί υλικό στο οποίο έχει τα πνευματικά δικαιώματα. Το γεννημένο ψηφιακά υλικό παρέχεται με διαφορετικές πολιτικές πρόσβασης, όπως, ελεύθερη, μόνο για εσωτερικούς χρήστες, μόνο για εσωτερικούς χρήστες εντός βιβλιοθήκης ή πανεπιστημίου κτλ. ([Cambridge University Library 2003](#)). Οι ψηφιοποιημένες συλλογές, εκτός από τη συλλογή *Gutenberg Bible*, είναι ελεύθερα προσβάσιμες για προσωπική έρευνα και μη εμπορική χρήση. Οποιαδήποτε άλλη χρήση, απαιτεί γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή στην CUL. Διαφορετικά, όταν το υλικό έχει άλλους πνευματικούς ιδιοκτήτες και όχι την CUL, οποιαδήποτε άλλη χρήση χρειάζεται γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή στους πνευματικούς ιδιοκτήτες, αλλά, η CUL μπορεί να χρεώσει επιπλέον για την παροχή της υπηρεσίας.

1.7 Πολιτικές της Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης του Cornell (COUL)

Η Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη του Cornell (COUL), ψηφιοποιεί υλικό στο οποίο έχει τα πνευματικά δικαιώματα και αποκτά γεννημένο ψηφιακά υλικό άλλων πνευματικών ιδιοκτητών μέσω αδειών χρήσης ή/και αγοράς. Οι ψηφιακές συλλογές, στις οποίες η COUL έχει τα πνευματικά δικαιώματα, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για ιδιωτικούς και ερευνητικούς σκοπούς μόνο. Οποιαδήποτε άλλη χρήση, πέρα από αυτή που επιτρέπεται από τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης*, απαιτεί γραπτή άδεια από την COUL η οποία θα δίνεται ή όχι ανά περίπτωση. Επίσης, η COUL μπορεί να απαιτήσει κάποια πληρωμή για τη χρήση, το ύψος της οποίας θα εξαρτάται από το είδος της προτεινόμενης χρήσης ([Cornell University Library 2003](#)). Σε ψηφιακές συλλογές που η πνευματική ιδιοκτησία ανήκει σε άλλους και όχι στην COUL, η χρήση, πέρα από τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης*, απαιτεί γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή στους πνευματικούς ιδιοκτήτες. Οι ψηφιακές συλλογές έχουν δύο πολιτικές πρόσβασης: ελεύθερη (*Samuel J. May Anti-Slavery Collection* – SJMAS, *Historical Monograph Collection* – HM, *Cornell University Image Collections* – IC κτλ.) ή μόνο για εσωτερικούς χρήστες εντός βιβλιοθήκης ή πανεπιστημίου (*Past Masters* – PM, *Patrologia Latina* – PL κτλ.). Ωστόσο, ακόμη και οι ελεύθερα προσβάσιμες συλλογές, έχουν διαφοροποιήσεις στους όρους πνευματικής ιδιοκτησίας, πρόσβασης και αναπαραγωγής.

1.8 Πολιτικές της Ψηφιακής Βιβλιοθήκης του Miguel de Cervantes (MdCDL)

Η Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Miguel de Cervantes (MdCDL), ψηφιοποιεί υλικό στο οποίο έχει τα πνευματικά δικαιώματα ή υλικό χωρίς πνευματικά δικαιώματα ή ελεύθερο υλικό άλλων πνευματικών ιδιοκτητών, και δημιουργεί γεννημένο ψηφιακά υλικό στο οποίο έχει επίσης τα πνευματικά δικαιώματα. Επιπλέον, αποκτά ψηφιοποιημένο ή γεννημένο ψηφιακά υλικό μέσω αδειών χρήσης στο οποίο έχει την πνευματική ιδιοκτησία ή αυτή ανήκει σε ιδιώτες, ανάλογα με τους όρους των αδειών χρήσης. Η πρόσβαση για όλους τους χρήστες και η ιδιωτική αναπαραγωγή είναι ελεύθερη σε όλες τις συλλογές. Η εμπορική αναπαραγωγή απαγορεύεται.

1.9 Πολιτικές της Ψηφιακής Βιβλιοθήκης της Νέας Ζηλανδίας (NZDL)

Οι ψηφιοποιημένες συλλογές της Ψηφιακής Βιβλιοθήκης της Νέας Ζηλανδίας (NZDL), είναι ελεύθερα προσβάσιμες, με τη χρήση του λογισμικού ψηφιακών βιβλιοθηκών *Greenstone*, για όλους τους χρήστες μέσω διαδικτύου. Τα πνευματικά δικαιώματα μπορεί να ανήκουν σε διάφορους ιδιοκτήτες ή σε κανένα (*public domain*), ωστόσο, οι συλλογές είναι ελεύθερα προσβάσιμες. Ο χρήστης μπορεί να δει, να κατεβάσει και να εκτυπώσει το υλικό χωρίς περιορισμούς και χρέωση (π.χ. *Computer Science Technical Reports*, *Music Library*). Η ιδιωτική αναπαραγωγή είναι ελεύθερη με αναφορά στην πηγή, αλλά η εμπορική αναπαραγωγή απαγορεύεται.

1.10 Πολιτικές της Ψηφιακής Βιβλιοθήκης της Glasgow (GDL)

Η κατανεμημένη Ψηφιακή Βιβλιοθήκη της Glasgow (GDL), περιέχει ψηφιοποιημένο και γεννημένο ψηφιακά υλικό που δημιουργείται και συντηρείται από διαφορετικά προγράμματα, οργανισμούς, ινστιτούτα, πανεπιστήμια, βιβλιοθήκες και ιδιώτες. Το ψηφιακό υλικό είναι ελεύθερα προσβάσιμο για όλους τους χρήστες μέσω διαδικτύου. Τα πνευματικά δικαιώματα διαφέρουν και μπορεί να ανήκουν σε διάφορους πνευματικούς ιδιοκτήτες, όπως, εκδότες,

βιβλιοθήκες, ιδιώτες κτλ., ανάλογα τη συλλογή. Συνήθως, η αναπαραγωγή για μη προσωπική χρήση, απαιτεί γραπτή άδεια από τον πνευματικό ιδιοκτήτη.

2. Ταξινόμηση των πολιτικών

Στον Πίνακα 1, ταξινομούμε τις πολιτικές πρόσβασης και αναπαραγωγής των ακαδημαϊκών ψηφιακών συλλογών, σύμφωνα με τον τύπο δημιουργίας του υλικού, τη μέθοδο πρόσκτησης και την πνευματική ιδιοκτησία. Αναλύουμε τη σχέση παραγόντων και πολιτικών και καταδεικνύουμε τις διαφοροποιημένες πολιτικές που προκύπτουν. Έπειτα, παρουσιάζουμε τις πολιτικές πρόσβασης και αναπαραγωγής που χρησιμοποιούνται για το ψηφιοποιημένο και το γεννημένο ψηφιακά υλικό χωριστά. Η πρώτη στήλη δείχνει τον τύπο δημιουργίας του υλικού, δηλαδή, αν το υλικό είναι ψηφιοποιημένο ή γεννημένο ψηφιακά, αλλά, μια συλλογή μπορεί να έχει ή κάποιο από τα δύο ή και τα δύο. Η δεύτερη δείχνει τη μέθοδο πρόσκτησης του υλικού. *Βιβλιοθήκη* σημαίνει ότι η βιβλιοθήκη έχει δημιουργήσει το δικό της ψηφιακό υλικό, στο οποίο έχει τα πνευματικά δικαιώματα. *Άδεια* σημαίνει ότι η βιβλιοθήκη απόκτησε το υλικό της μέσω άδειας χρήσης του υλικού, και *αγορά* σημαίνει ότι αγόρασε το υλικό της.

Πίνακας 1. Παράγοντες πολιτικών πρόσβασης και αναπαραγωγής για ψηφιακές συλλογές

Τύπος δημιουργίας του υλικού	Μέθοδος πρόσκτησης του υλικού	Πνευματικός ιδιοκτήτης	Off-campus πρόσβαση	Offsite πρόσβαση	Ιδιωτική αναπαραγωγή	Εμπορική αναπαραγωγή	Γραπτή άδεια για αναπαραγωγή ή από	Πληρωμή για αναπαραγωγή ή	Παραδείγματα Συλλογών ή Βιβλιοθηκών
Ψηφιοποιημένο	Βιβλιοθήκη	Βιβλιοθήκη	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	ADL
Ψηφιοποιημένο	Βιβλιοθήκη	Βιβλιοθήκη, Ιδιώτες, Οργανισμοί	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Ιδιοκτήτες	Ιδιοκτήτες	FEG
Ψηφιοποιημένο	Βιβλιοθήκη, Υλικό τρίτων	Βιβλιοθήκη+	Ναι	Κυρίως ναι	Ανά περίπτωση	Ανά περίπτωση	Ανά περίπτωση	Ανά περίπτωση	NUL, NCSUL
Ψηφιοποιημένο	Βιβλιοθήκη	Διαφέρει	Ναι	Μερική	Fair use	Όχι	Όχι	Όχι	NCSUL
Ψηφιοποιημένο	Βιβλιοθήκη, Υλικό τρίτων	Βιβλιοθήκη+	Ναι	Κυρίως ναι	Ναι	Ναι	Βιβλιοθήκη, Ιδιοκτήτες	Βιβλιοθήκη, Ιδιοκτήτες	CUL
Ψηφιοποιημένο	Βιβλιοθήκη	Βιβλιοθήκη	Ναι	Ναι	Fair use	Ναι	Βιβλιοθήκη	Βιβλιοθήκη	SJMAS
Ψηφιοποιημένο	Βιβλιοθήκη	Βιβλιοθήκη, Public domain	Μερική	Μερική	Fair use	Ναι	Βιβλιοθήκη	Βιβλιοθήκη	HM
Ψηφιοποιημένο	Βιβλιοθήκη, Υλικό τρίτων	Βιβλιοθήκη, Ιδιώτες	Ναι	Μερική	Fair use	Ναι	Βιβλιοθήκη, Ιδιοκτήτες	Βιβλιοθήκη, Ιδιοκτήτες	IC
Ψηφιοποιημένο	Βιβλιοθήκη, Υλικό τρίτων	Βιβλιοθήκη, Public domain	Ναι	Ναι	Ναι	Μερική!	Βιβλιοθήκη	Όχι	MdCDL
Ψηφιοποιημένο	Υλικό τρίτων	Βιβλιοθήκη, Ιδιώτες, Οργανισμοί, Public domain	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	NZDL
Ψηφιοποιημένο, Γεννημένο ψηφιακά	Βιβλιοθήκη	Βιβλιοθήκη	Ναι	Κυρίως όχι	Ναι	Ναι	Βιβλιοθήκη	Βιβλιοθήκη	HUL
	Άδεια, Αγορά	Βιβλιοθήκη, Οργανισμοί	Μερική	Κυρίως όχι	Ναι	Ναι	Βιβλιοθήκη	Βιβλιοθήκη, Ιδιοκτήτες	
Ψηφιοποιημένο, Γεννημένο ψηφιακά	Άδεια	Διαφέρει	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	MdCDL
Ψηφιοποιημένο, Γεννημένο ψηφιακά	Βιβλιοθήκη, Υλικό τρίτων	Βιβλιοθήκη, Ιδιώτες, Οργανισμοί	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Ιδιοκτήτες κυρίως	Ιδιοκτήτες	GDL

Γεννημένο ψηφιακά	Βιβλιοθήκη	Βιβλιοθήκη	Ναι	Μερική	Fair use	Ναι	Βιβλιοθήκη	Βιβλιοθήκη	DCDL
	Άδεια, Αγορά	Οργανισμοί	Μερική	Όχι	Fair use	Ναι	Ιδιοκτήτες	Ιδιοκτήτες	
Γεννημένο ψηφιακά	Άδεια, Αγορά	Βιβλιοθήκη, Οργανισμοί	Μερική	Όχι	Ανά περίπτωση	Ανά περίπτωση	Ανά περίπτωση	Ανά περίπτωση	NUL, NCSUL
Γεννημένο ψηφιακά	Άδεια, Αγορά	Διαφέρει	Ναι	Μερική	Fair use	Όχι	Όχι	Όχι	NCSUL
Γεννημένο ψηφιακά	Άδεια, Αγορά, Εθελοντική κατάθεση	Οργανισμοί	Διαφέρει	Κυρίως όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	CUL
Γεννημένο ψηφιακά	Άδεια	Ιδιώτες	Ναι	Όχι	Fair use	Όχι	Όχι	Όχι	PM, PL

+ Συνήθως, η βιβλιοθήκη είναι ο πνευματικός ιδιοκτήτης του ψηφιοποιημένου υλικού, αλλά ενίοτε υπάρχουν άλλοι ιδιοκτήτες ή το υλικό δεν έχει πνευματικά δικαιώματα.

! Συνήθως, η εμπορική αναπαραγωγή απαγορεύεται, αλλά σε μερικές περιπτώσεις επιτρέπεται μερικώς με γραπτή άδεια από την MdCDL.

Η τρίτη παρουσιάζει τον πνευματικό ιδιοκτήτη. *Βιβλιοθήκη* σημαίνει ότι τα πνευματικά δικαιώματα του υλικού διαχειρίζονται από τη βιβλιοθήκη, δηλαδή είναι δοτά, και κατέχονται από τον οργανισμό στον οποίο ανήκει η βιβλιοθήκη. Η τέταρτη δείχνει την πολιτική πρόσβασης για τους *εσωτερικούς χρήστες εκτός πανεπιστημίου* (off-campus). Η πολιτική πρόσβασης για *εσωτερικούς χρήστες εντός βιβλιοθήκης ή πανεπιστημίου* (on-campus) είναι πάντοτε ελεύθερη. Η πέμπτη δείχνει την πολιτική πρόσβασης για τους *εξωτερικούς χρήστες* (offsite). Η έκτη δείχνει αν επιτρέπεται η ιδιωτική αναπαραγωγή. Η έβδομη δείχνει αν επιτρέπεται η εμπορική αναπαραγωγή. Η όγδοη παρουσιάζει αν απαιτείται γραπτή άδεια για την αναπαραγωγή και ποιος τη χορηγεί. *Ιδιοκτήτης* σημαίνει, άλλος πνευματικός ιδιοκτήτης και όχι η βιβλιοθήκη. Η ένατη παρουσιάζει αν απαιτείται κάποια πληρωμή για την αναπαραγωγή και σε ποιόν πρέπει να δοθεί. Η δέκατη περιέχει ονόματα από συγκεκριμένες συλλογές ή βιβλιοθήκες, για όλες τις συλλογές τους, που ανταποκρίνονται ή αντιστοιχούν στις πολιτικές. Τέλος, ταξινομούμε τον πίνακα σύμφωνα με τον τύπο δημιουργίας του υλικού. Έτσι, δημιουργούνται τρεις κατηγορίες ή επίπεδα: ψηφιοποιημένο, γεννημένο ψηφιακά, και γεννημένο ψηφιακά.

2.1 Παράγοντες και πολιτικές για το ψηφιοποιημένο υλικό

- Η πρόσβαση για *εσωτερικούς χρήστες εκτός πανεπιστημίου* (off-campus) είναι ελεύθερη όταν η βιβλιοθήκη ψηφιοποιεί το δικό της υλικό και έχει τα πνευματικά δικαιώματα. Η πρόσβαση για *εξωτερικούς χρήστες* (offsite) είναι ελεύθερη ή ενίοτε απαγορεύεται. Η ιδιωτική αναπαραγωγή είναι ελεύθερη με αναφορά στην πηγή ή σπανιότερα, παρέχεται ελεύθερα με βάση τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης*. Η εμπορική αναπαραγωγή επιτρέπεται με γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή στη βιβλιοθήκη ή ενίοτε απαγορεύεται.
- Η off-campus πρόσβαση είναι ελεύθερη, ή επιτρέπεται μερικώς ή απαγορεύεται όταν η βιβλιοθήκη ψηφιοποιεί το δικό της υλικό, αλλά η βιβλιοθήκη ή/και άλλοι ιδιοκτήτες ή/και *κανένας* (public domain) έχουν τα πνευματικά δικαιώματα. Η offsite πρόσβαση επιτρέπεται μερικώς ή απαγορεύεται. Η ιδιωτική αναπαραγωγή παρέχεται ελεύθερα με τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης* ή σπανιότερα, είναι ελεύθερη με αναφορά στην πηγή. Η εμπορική αναπαραγωγή απαγορεύεται, ή επιτρέπεται με γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή στη βιβλιοθήκη ή σε άλλους ιδιοκτήτες.
- Η off-campus πρόσβαση επιτρέπεται μερικώς όταν η βιβλιοθήκη αποκτά ψηφιοποιημένο υλικό μέσω αδειών χρήσης και αγοράς, και κυρίως η βιβλιοθήκη έχει τα πνευματικά δικαιώματα. Η offsite πρόσβαση απαγορεύεται κυρίως. Η ιδιωτική αναπαραγωγή είναι ελεύθερη με αναφορά στην πηγή. Η εμπορική αναπαραγωγή επιτρέπεται με γραπτή άδεια

από τη βιβλιοθήκη και κάποια πληρωμή κυρίως στη βιβλιοθήκη ή ενίοτε σε άλλους ιδιοκτήτες.

- Η off-campus πρόσβαση είναι ελεύθερη όταν η βιβλιοθήκη ψηφιοποιεί το δικό της ή/και τρίτων υλικό ή αποκτά ψηφιοποιημένο υλικό μέσω αδειών χρήσης, και η βιβλιοθήκη ή/και άλλοι ιδιοκτήτες ή/και κανένας έχουν τα πνευματικά δικαιώματα. Η offsite πρόσβαση είναι ελεύθερη ή σπανιότερα, επιτρέπεται μερικώς. Η ιδιωτική αναπαραγωγή είναι ελεύθερη με αναφορά στην πηγή ή σπανιότερα παρέχεται ελεύθερα με τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης*. Η εμπορική αναπαραγωγή απαγορεύεται ή σπανιότερα, επιτρέπεται μερικώς με γραπτή άδεια από τη βιβλιοθήκη, ή επιτρέπεται με γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή στη βιβλιοθήκη ή σε άλλους ιδιοκτήτες.

2.2 Παράγοντες και πολιτικές για το γεννημένο ψηφιακά υλικό

- Η off-campus πρόσβαση είναι ελεύθερη όταν η βιβλιοθήκη δημιουργεί το δικό της γεννημένο ψηφιακά υλικό και έχει τα πνευματικά δικαιώματα. Η offsite πρόσβαση επιτρέπεται μερικώς ή απαγορεύεται. Η ιδιωτική αναπαραγωγή είναι ελεύθερη με αναφορά στην πηγή ή παρέχεται ελεύθερα με τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης*. Η εμπορική αναπαραγωγή επιτρέπεται με γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή στη βιβλιοθήκη.
- Η off-campus πρόσβαση επιτρέπεται μερικώς ή διαφέρει ανά συλλογή όταν η βιβλιοθήκη αποκτά γεννημένο ψηφιακά υλικό μέσω αδειών χρήσης ή/και αγοράς ή/και εθελοντικής κατάθεσης, και άλλοι ιδιοκτήτες έχουν τα πνευματικά δικαιώματα. Η offsite πρόσβαση απαγορεύεται κυρίως. Η ιδιωτική αναπαραγωγή είναι ελεύθερη με τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης* ή σπανιότερα είναι ελεύθερη με αναφορά στην πηγή. Η εμπορική αναπαραγωγή απαγορεύεται, ή επιτρέπεται με γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή σε άλλους ιδιοκτήτες.
- Η off-campus πρόσβαση επιτρέπεται μερικώς ή είναι ελεύθερη όταν η βιβλιοθήκη αποκτά γεννημένο ψηφιακά υλικό μέσω αδειών χρήσης ή/και αγοράς, και τα πνευματικά δικαιώματα ανήκουν στη βιβλιοθήκη και σε άλλους ιδιοκτήτες ή διαφοροποιούνται ανά τεκμήριο. Η offsite πρόσβαση απαγορεύεται ή σπανιότερα, επιτρέπεται μερικώς. Η ιδιωτική αναπαραγωγή είναι ελεύθερη με αναφορά στην πηγή ή παρέχεται ελεύθερα με τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης*, ή κρίνεται ανά περίπτωση. Η εμπορική αναπαραγωγή απαγορεύεται, ή επιτρέπεται με γραπτή άδεια από τη βιβλιοθήκη και κάποια πληρωμή κυρίως στη βιβλιοθήκη και ενίοτε σε άλλους ιδιοκτήτες, ή κρίνεται ανά περίπτωση.

2.3 Ποσοτική ανάλυση του πίνακα και παρατηρήσεις

Από την παραπάνω ανάλυση, βλέπουμε ότι συγκεκριμένοι παράγοντες οδηγούν σε συγκεκριμένες πολιτικές. Εξάγουμε μερικές ποσοτικές παρατηρήσεις για το ποιοι παράγοντες οδηγούν σε συγκεκριμένες πολιτικές. Οι παρατηρήσεις των πολιτικών ομαδοποιούνται συνήθως κάτω από τον παράγοντα της πνευματικής ιδιοκτησίας.

2.3.1 Πρόσκτηση και πνευματική ιδιοκτησία

- Οι βιβλιοθήκες προτιμούν (περίπου 79%) να ψηφιοποιούν το δικό τους υλικό, στο οποίο έχουν τα πνευματικά δικαιώματα
- Επίσης, οι βιβλιοθήκες συχνά ψηφιοποιούν ελεύθερο υλικό τρίτων (περίπου 43%) ή public domain (περίπου 21%) υλικό

- Το γεννημένο ψηφιακά υλικό αποκτιέται κυρίως (περίπου 70%) μέσω αδειών χρήσης ή/και αγοράς από άλλους πνευματικούς ιδιοκτήτες (οργανισμούς, ιδιώτες κτλ.)
- Ενίοτε (περίπου 30%), οι βιβλιοθήκες δημιουργούν το δικό τους γεννημένο ψηφιακά υλικό, στο οποίο συνήθως έχουν τα πνευματικά δικαιώματα
- Το γεννημένο ψηφιακά υλικό σπάνια (περίπου 10%) κατατίθεται εθελοντικά
- Όταν η πρόσκτηση του γεννημένου ψηφιακά υλικού είναι κυρίως μέσω αδειών χρήσης ή/και αγοράς, τότε τα πνευματικά δικαιώματα ανήκουν σε άλλους ιδιοκτήτες (περίπου 43%) ή στη βιβλιοθήκη και άλλους ιδιοκτήτες (περίπου 29%), αλλιώς, διαφέρουν ανά τεκμήριο (περίπου 28%)

2.3.2 Πνευματική ιδιοκτησία, off-campus και offsite πρόσβαση

- Η off-campus πρόσβαση επιτρέπεται (περίπου 68%) ή επιτρέπεται μερικώς (περίπου 22%) αλλιώς, απαγορεύεται (περίπου 5%) ή διαφοροποιείται ανά συλλογή (περίπου 5%)
- Η offsite πρόσβαση επιτρέπεται (περίπου 42%) ή επιτρέπεται μερικώς (περίπου 21%) ή απαγορεύεται (περίπου 37%)
- Όταν υπάρχουν περιορισμοί λόγω των αδειών χρήσης ή τα πνευματικά δικαιώματα ανήκουν σε άλλους ιδιοκτήτες, τότε η offsite πρόσβαση επιτρέπεται μερικώς ή απαγορεύεται. Ενίοτε (περίπου 11%), ακόμη και όταν η βιβλιοθήκη είναι ο πνευματικός ιδιοκτήτης, η offsite πρόσβαση επιτρέπεται μερικώς ή απαγορεύεται γιατί η βιβλιοθήκη επιτρέπει μόνο πρόσβαση για εσωτερικούς χρήστες
- Η off-campus και η offsite πρόσβαση διαφέρουν ενίοτε (περίπου 47%). Σ' αυτές τις περιπτώσεις, όταν η off-campus πρόσβαση επιτρέπεται μερικώς, η offsite πρόσβαση απαγορεύεται λόγω των περιορισμών των αδειών χρήσης και των πνευματικών δικαιωμάτων. Επίσης, όταν η off-campus πρόσβαση επιτρέπεται, η offsite πρόσβαση επιτρέπεται μερικώς ή απαγορεύεται, γιατί, είτε η βιβλιοθήκη επιτρέπει μόνο πρόσβαση για εσωτερικούς χρήστες ή τα πνευματικά δικαιώματα ανήκουν σε άλλους ιδιοκτήτες. Τέλος, όταν η off-campus πρόσβαση διαφέρει ανά τεκμήριο, η offsite πρόσβαση απαγορεύεται

2.3.3 Πνευματική ιδιοκτησία και ιδιωτική αναπαραγωγή

- Η ιδιωτική αναπαραγωγή είναι συνήθως ελεύθερη με αναφορά στην πηγή (περίπου 53%) ή παρέχεται ελεύθερα με τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης* (περίπου 37%) ή κρίνεται ανά περίπτωση (περίπου 10%)
- Όταν η βιβλιοθήκη έχει τα πνευματικά δικαιώματα, τότε, η ιδιωτική αναπαραγωγή είναι ελεύθερη με αναφορά στην πηγή (περίπου 50%) ή παρέχεται ελεύθερα με τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης* (περίπου 50%)
- Όταν κυρίως η βιβλιοθήκη, ή η βιβλιοθήκη και άλλοι ιδιοκτήτες έχουν τα πνευματικά δικαιώματα, τότε, η ιδιωτική αναπαραγωγή είναι ελεύθερη με αναφορά στην πηγή (περίπου 60%) ή παρέχεται ελεύθερα με τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης* (περίπου 20%) ή κρίνεται ανά περίπτωση (περίπου 20%)
- Όταν άλλοι ιδιοκτήτες έχουν τα πνευματικά δικαιώματα, τότε, η ιδιωτική αναπαραγωγή παρέχεται ελεύθερα με τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης* (περίπου 67%) ή είναι ελεύθερη με αναφορά στην πηγή (περίπου 33%)

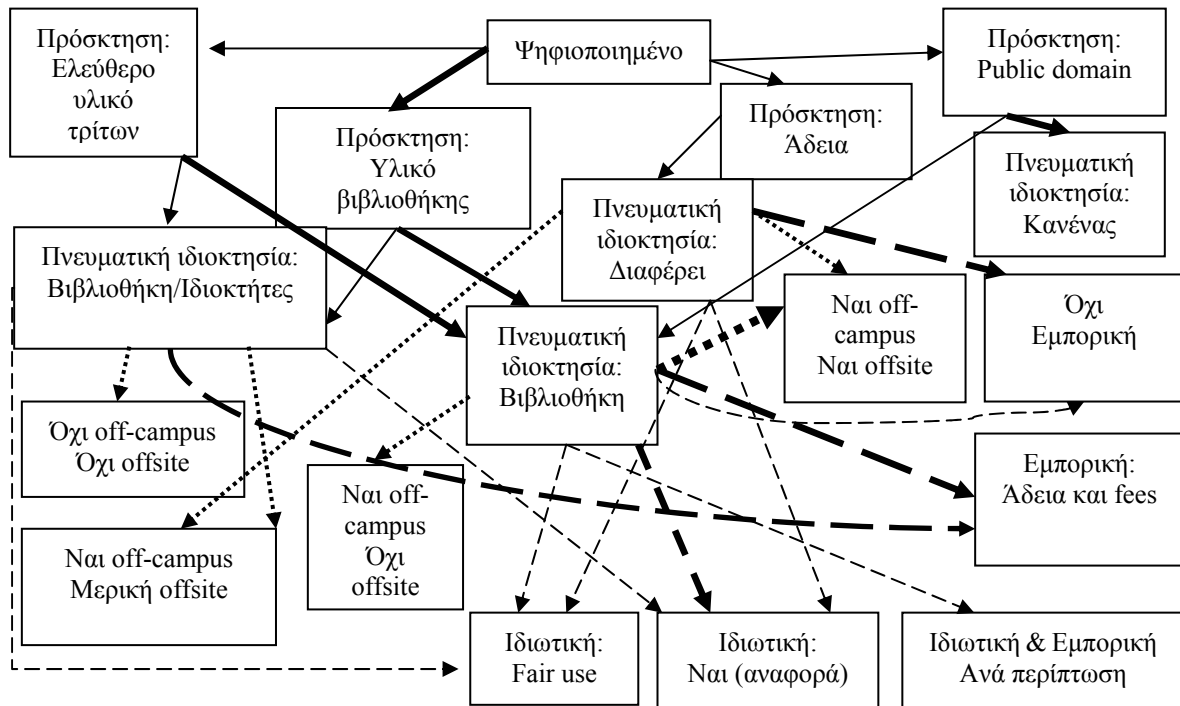
2.3.4 Πνευματική ιδιοκτησία και εμπορική αναπαραγωγή

- Η εμπορική αναπαραγωγή επιτρέπεται (περίπου 53%) με γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή στον ιδιοκτήτη (βιβλιοθήκη ή/και άλλους ιδιοκτήτες) ή απαγορεύεται (περίπου 37%) ή κρίνεται ανά περίπτωση (περίπου 10%)
- Όταν η εμπορική αναπαραγωγή απαιτεί γραπτή άδεια, τότε, απαιτείται επίσης και κάποια πληρωμή η οποία δίνεται στον ιδιοκτήτη
- Η εμπορική αναπαραγωγή επιτρέπεται με γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή στη βιβλιοθήκη, περίπου 75% (όταν η βιβλιοθήκη έχει τα πνευματικά δικαιώματα) και με γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή στους ιδιοκτήτες, περίπου 40% (όταν η βιβλιοθήκη και ιδιώτες και οργανισμοί έχουν τα πνευματικά δικαιώματα)
- Όταν οργανισμοί ή ιδιώτες έχουν τα πνευματικά δικαιώματα, τότε, η εμπορική αναπαραγωγή απαγορεύεται (περίπου 67%) ή επιτρέπεται (περίπου 33%) με γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή στους ιδιοκτήτες
- Όταν οργανισμοί έχουν τα πνευματικά δικαιώματα, τότε, η εμπορική αναπαραγωγή επιτρέπεται (περίπου 50%) με γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή στους ιδιοκτήτες ή απαγορεύεται (περίπου 50%)
- Όταν ιδιώτες έχουν τα πνευματικά δικαιώματα, τότε, συνήθως, η εμπορική αναπαραγωγή απαγορεύεται
- Όταν κυρίως η βιβλιοθήκη έχει τα πνευματικά δικαιώματα, τότε, η εμπορική αναπαραγωγή επιτρέπεται (περίπου 67%) με γραπτή άδεια (κυρίως από τη βιβλιοθήκη και σπανιότερα από άλλους ιδιοκτήτες) και κάποια πληρωμή στη βιβλιοθήκη και στους ιδιοκτήτες ή κρίνεται ανά περίπτωση (περίπου 33%)
- Όταν η βιβλιοθήκη και οργανισμοί έχουν τα πνευματικά δικαιώματα, τότε, συνήθως, η εμπορική αναπαραγωγή κρίνεται ανά περίπτωση
- Όταν η βιβλιοθήκη και ιδιώτες έχουν τα πνευματικά δικαιώματα τότε, η εμπορική αναπαραγωγή επιτρέπεται με γραπτή άδεια (από τη βιβλιοθήκη ή άλλους ιδιοκτήτες) και κάποια πληρωμή στη βιβλιοθήκη και στους άλλους ιδιοκτήτες
- Όταν η βιβλιοθήκη έχει τα πνευματικά δικαιώματα ή/και κανένας, τότε, η εμπορική αναπαραγωγή επιτρέπεται μερικώς με γραπτή άδεια από τη βιβλιοθήκη ή επιτρέπεται με γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή στη βιβλιοθήκη

3. Κανόνες και προτάσεις πολιτικών

Εξάγουμε κάποιους γενικούς κανόνες για το ποιοι παράγοντες οδηγούν σε συγκεκριμένες πολιτικές. Η κοινή πρακτική δείχνει ότι η πρόσβαση για τους εσωτερικούς χρήστες είναι πάντα ελεύθερη εντός βιβλιοθήκης ή πανεπιστημίου, ανεξάρτητα από την πνευματική ιδιοκτησία και τον τύπο δημιουργίας του υλικού. Επίσης, όταν υπάρχουν αβεβαιότητες για τα πνευματικά δικαιώματα – δεν γνωρίζουμε που ανήκουν – κοινή λύση είναι η αναπαραγωγή (ιδιωτική και εμπορική) να κρίνεται ανά περίπτωση. Παρουσιάζουμε τους κανόνες πολιτικής για το ψηφιοποιημένο (Σχήμα 1) και το γεννημένο ψηφιακά (Σχήμα 2) υλικό χωριστά. Τα χοντρά βέλη δείχνουν τον πιο κοινό κανόνα. Οι τελείες δείχνουν τις πολιτικές πρόσβασης και οι παύλες τις πολιτικές ιδιωτικής και εμπορικής αναπαραγωγής.

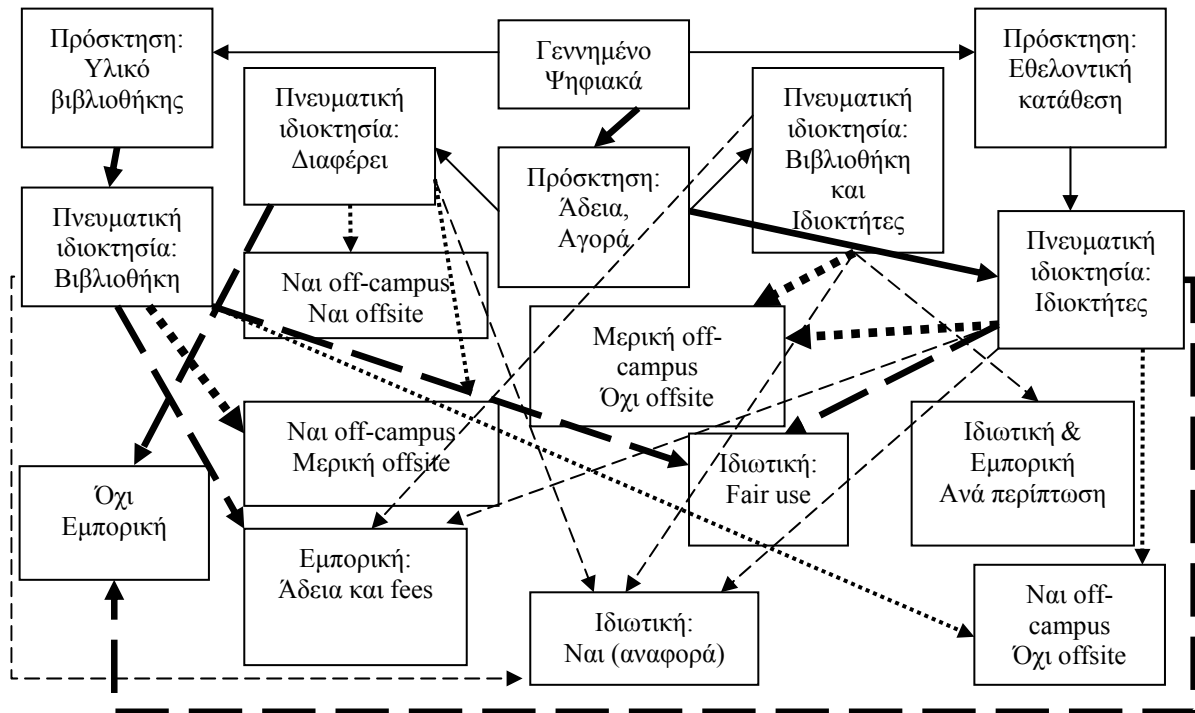
Σχήμα 1. Κανόνες πολιτικής για το ψηφιοποιημένο υλικό (τελείες: πολιτικές πρόσβασης, παύλες: πολιτικές αναπαραγωγής)

Οι περισσότερες βιβλιοθήκες έχουν καταλήξει να ψηφιοποιούν το δικό τους υλικό στο οποίο έχουν τα πνευματικά δικαιώματα. Κοινή πρακτική είναι οι βιβλιοθήκες να κρατούν τα πνευματικά δικαιώματα για τις ψηφιοποιημένες εκδόσεις του ελεύθερου υλικού τρίτων και του public domain υλικού. Λογική επιλογή είναι οι βιβλιοθήκες να παρέχουν το δικό τους ψηφιοποιημένο υλικό, στο οποίο έχουν τα πνευματικά δικαιώματα, με ελεύθερη πρόσβαση για εσωτερικούς (on και off-campus) και εξωτερικούς χρήστες, να επιτρέπουν την ιδιωτική αναπαραγωγή με αναφορά στην πηγή και να απαιτούν γραπτή άδεια και πληρωμή για την εμπορική αναπαραγωγή.

Όταν η πνευματική ιδιοκτησία ποικίλει (βιβλιοθήκες και άλλοι ιδιοκτήτες, άλλοι ιδιοκτήτες μόνο κτλ.) κοινή προσέγγιση είναι η παροχή ελεύθερης πρόσβασης για εσωτερικούς χρήστες και η απαγόρευση της πρόσβασης για εξωτερικούς χρήστες. Η ιδιωτική και εμπορική αναπαραγωγή πρέπει να επιτρέπεται μόνο στους εσωτερικούς χρήστες, με αναφορά στην πηγή, και με γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή στον ιδιοκτήτη (βιβλιοθήκη ή/και άλλοι ιδιοκτήτες) αντίστοιχα.

Σχήμα 2. Κανόνες πολιτικής για το γεννημένο ψηφιακά υλικό (τελείες: πολιτικές πρόσβασης, παύλες: πολιτικές αναπαραγωγής)

Οι περισσότερες βιβλιοθήκες αποκτούν το γεννημένο ψηφιακά υλικό μέσω αδειών χρήσης ή/και αγοράς από οργανισμούς (π.χ. εκδότες) και ιδιώτες, μόνο όταν είναι υπεύθυνες για τη χρήση του υλικού. Η κοινή πρακτική δείχνει ότι συνήθως, άλλοι ιδιοκτήτες έχουν τα πνευματικά δικαιώματα του υλικού που έχει αποκτηθεί μέσω αδειών χρήσης. Λογική επιλογή είναι οι βιβλιοθήκες να παρέχουν το δικό τους γεννημένο ψηφιακά υλικό, στο οποίο έχουν τα πνευματικά δικαιώματα, με ελεύθερη πρόσβαση για εσωτερικούς και με μερική πρόσβαση για εξωτερικούς χρήστες, να επιτρέπουν την ιδιωτική αναπαραγωγή με τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης* και να απαιτούν γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή για την εμπορική αναπαραγωγή.

Όταν υπάρχουν περιορισμοί λόγω των αδειών χρήσης και η πνευματική ιδιοκτησία ποικίλει (βιβλιοθήκες και άλλοι ιδιοκτήτες, άλλοι ιδιοκτήτες μόνο κτλ.), κοινή προσέγγιση είναι η παροχή ελεύθερης πρόσβασης για εσωτερικούς χρήστες εντός βιβλιοθήκης ή πανεπιστημίου, μερικής πρόσβασης για εσωτερικούς χρήστες εκτός πανεπιστημίου και η απαγόρευση της πρόσβασης για εξωτερικούς χρήστες. Η κοινή πρακτική δείχνει ότι η ιδιωτική αναπαραγωγή είναι ελεύθερη με αναφορά στην πηγή ή παρέχεται ελεύθερα με τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης* και η εμπορική αναπαραγωγή απαγορεύεται.

4. Αντιστοίχιση μεταξύ συμβατικών και ψηφιακών πολιτικών

Αντιστοιχούμε και συγκρίνουμε τις συμβατικές με τις ψηφιακές πολιτικές πρόσβασης και αναπαραγωγής, καταδεικνύοντας κυρίως τις διαφορές τους. Η συμβατική πρόσβαση εντός βιβλιοθήκης για το έντυπο υλικό, αντιστοιχεί στην πρόσβαση μέσω διαδικτύου εντός βιβλιοθήκης ή πανεπιστημίου για το ψηφιακό υλικό. Ωστόσο, η πρόσβαση μέσω διαδικτύου, μπορεί να είναι παράλληλη και ταυτόχρονη, κάτι που δεν ισχύει με τη συμβατική πρόσβαση

λόγω του περιορισμένου αριθμού αντιτύπων. Ο συμβατικός δανεισμός για τους εσωτερικούς χρήστες αντιστοιχεί στην πρόσβαση τους μέσω διαδικτύου. Στο συμβατικό δανεισμό, ο χρήστης πρέπει να επισκεφθεί τη βιβλιοθήκη, αντίθετα, η πρόσβαση μέσω διαδικτύου είναι απομακρυσμένη. Ο συμβατικός διαδανεισμός αντιστοιχεί στην πρόσβαση για εσωτερικούς και εξωτερικούς χρήστες μέσω διαδικτύου. Ωστόσο, ο διαδανεισμός είναι πολύπλοκος, χρονοβόρος, περιορισμένος για χρήστες διασυνδεδεμένων βιβλιοθηκών και χρειάζεται τη μεσολάβηση του βιβλιοθηκονόμου. Αντίθετα, η πρόσβαση για εσωτερικούς και εξωτερικούς χρήστες μέσω διαδικτύου είναι απλή, γρήγορη, απομακρυσμένη, δηλαδή από οπουδήποτε, και χωρίς τη μεσολάβηση του βιβλιοθηκονόμου.

Η ψηφιακή αναπαραγωγή, αντιστοιχεί στη συμβατική αναπαραγωγή (φωτοαντιγραφή) βάσει του κανόνα της *θεμιτής χρήσης* και στη συμβατική διαδικασία διανομής τεκμηρίων. Ωστόσο, ο βιβλιοθηκονόμος μπορεί να περιορίσει την έκταση της φωτοαντιγραφής και να επιβάλει περιορισμούς στους τοπικούς χρήστες. Αντίθετα, στην ψηφιακή αναπαραγωγή δεν μπορούν να επιβληθούν περιορισμοί και είναι στη διακριτική ευχέρεια του χρήστη να σεβαστεί τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης*. Ωστόσο, σε περιπτώσεις που υπάρχουν περιορισμοί λόγω των αδειών χρήσης ή λόγω πνευματικής ιδιοκτησίας, η βιβλιοθήκη μπορεί να απαγορεύσει όχι μόνο την αναπαραγωγή αλλά και την απομακρυσμένη, μέσω διαδικτύου, πρόσβαση.

5. Συμπεράσματα

Εξετάζουμε τη σχέση μεταξύ παραγόντων και πολιτικών πρόσβασης και αναπαραγωγής των ψηφιακών συλλογών πρωτοπόρων ακαδημαϊκών ψηφιακών βιβλιοθηκών. Αναλύουμε και ταξινομούμε τις πολιτικές και καταλήγουμε σε μερικούς γενικευμένους κανόνες για το ποιοι παράγοντες οδηγούν σε συγκεκριμένες πολιτικές. Για παράδειγμα, όταν η βιβλιοθήκη έχει τα πνευματικά δικαιώματα του υλικού, η αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση είναι ελεύθερη με αναφορά στην πηγή σε ποσοστό 50% ή παρέχεται ελεύθερα με βάση τον κανόνα της *θεμιτής χρήσης* σε ποσοστό 50%. Επίσης, η πνευματική ιδιοκτησία καθορίζει την πολιτική εμπορικής αναπαραγωγής, η οποία όταν επιτρέπεται, απαιτεί γραπτή άδεια και κάποια πληρωμή στον ιδιοκτήτη. Τέλος, εξάγουμε την κοινή πρακτική στις πολιτικές πρόσβασης και αναπαραγωγής, και αντιστοιχούμε και συγκρίνουμε τις συμβατικές με τις ψηφιακές πολιτικές.

Βιβλιογραφία

Cambridge University Library, (2003) “*Access to Electronic Resources*” [Διαθέσιμο στο <http://www.lib.cam.ac.uk/electronicresources/AccessTable.html>] [Ημερομηνία πρόσβασης 11-08-04].

Cornell University Library, (2003) “*Guidelines for Using Text and Images from Cornell Digital Library Collections*” [Διαθέσιμο στο <http://cdl.library.cornell.edu/guidelines.html>] [Ημερομηνία πρόσβασης 11-08-04].

Dartmouth College Library, (2004) “*Copyright Policy and Guidelines*” [Διαθέσιμο στο <http://www.dartmouth.edu/copyright/index.html>] [Ημερομηνία πρόσβασης 11-08-04].

Harvard University Library, (1999) “*LDI Intellectual Property and Copyright*” [Διαθέσιμο στο <http://hul.harvard.edu/ldi/html/copyright.html>] [Ημερομηνία πρόσβασης 11-08-04].

NCSU Libraries, (2002) “*Electronic Resources – Conditions of Use*” [Διαθέσιμο στο <http://www.lib.ncsu.edu/eresources/conditions.html>] [Ημερομηνία πρόσβασης 11-08-04].

University of the District of Columbia, (2003) “*Radio Interviews*” [Διαθέσιμο στο <http://jazz.wrlc.org/fgrant/interviews.html>] [Ημερομηνία πρόσβασης 11-08-04].